

Co-funded by
the European Union

SSPICE IT!

Sustainability Skills Program for International Catering
operators and Entrepreneurs through Integrated Training

SSPICE IT! - Πρόγραμμα δεξιοτήτων βιωσιμότητας για διεθνείς επιχειρήσεις εστίασης και επιχειρηματίες μέσω ολοκληρωμένης κατάρτισης

Το έργο SSPICE IT! συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+.

Το περιεχόμενο της παρούσας δημοσίευσης αντικατοπτρίζει μόνο την άποψη της κοινοπραξίας SSPICE IT και η Επιτροπή δεν φέρει καμία ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχει.

Υποενότητα 1: Άνθρωπος και περιβάλλον

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	Σχέσεις μεταξύ τροφίμων, ανθρώπων και περιβάλλοντος	
ΥΠΟΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	<i>Βιώσιμα τρόφιμα</i>	
ΩΡΕΣ	5	
ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ		
1. Αναγνώριση των κύριων σχέσεων και προβλημάτων μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος.		
ΜΑΘΗΣΙΑΚΈΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΌΤΗΤΕΣ		
Θεωρητικό	Πρακτική	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ανάγνωση ✓ Έρευνα στο διαδίκτυο ✓ Μελέτη περίπτωσης 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Διερεύνηση των αιτιών, των μηχανισμών και των συνεπειών των σύγχρονων περιβαλλοντικών ζητημάτων 	

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 1: Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	4
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ - ΦΥΣΗΣ	4
2. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	5
3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ	6
4. ΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	6
4.1. <i>Η ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία</i>	6
4.2. <i>Σε οικονομικό επίπεδο: κοινωνική επιχειρηματικότητα, κυκλική οικονομία και βιώσιμα τρόφιμα</i>	7
Άσκηση: <i>ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ</i>	8
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	9
1. ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ	9
2. ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ	10
3. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	11
4. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	11

ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ 1: Ο άνθρωπος και το περιβάλλον

Fig. 1 – Illustration. Source : <https://www.pexels.com/fr-fr/photo/moulin-a-vent-blanc-414837/>

1. Εισαγωγή: μια σύντομη ιστορία της σχέσης ανθρώπου - φύσης

Αν μπορούσαμε να συνοψίσουμε τη σχέση μεταξύ των ανθρώπινων κοινωνιών και του περιβάλλοντος με έναν γενικό τρόπο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η ιστορία μιας συνεχούς προσπάθειας των ανθρώπων να απελευθερωθούν από τους φυσικούς περιορισμούς. Τα πρώτα στάδια της ανθρώπινης ιστορίας χαρακτηρίζονταν από μια εξάρτηση από τις φυσικές αβεβαιότητες. Τα πρωταρχικά μέσα διαβίωσης στηρίζονταν στη συλλογή και το κυνήγι. Η φύση ήταν σαν μια μυστικιστική δύναμη, πηγή ζωής, αλλά και θανάτου για τους ανθρώπους. Με την ανάπτυξη της γεωργίας (πριν από περίπου -8.000 χρόνια) και τη σταδιακή εμφάνιση της ιδιοκτησίας, περάσαμε σε μια πιο τακτική και συνεπή εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Καθώς περνούσαν οι αιώνες, η ιδιοκτησία γης έγινε πηγή πλούτου και όχι απλώς μέσο διαβίωσης. Κατά συνέπεια, η φύση δεν ήταν πλέον απλώς ένα ανεξέλεγκτο δεδομένο που επιβλήθηκε στους ανθρώπους- έγινε ένας χώρος όπου επεκτεινόταν η θέλησή τους, ένας χώρος στη διάθεσή τους για εμπλουτισμό.

Ωστόσο, μόνο με τις δύο βιομηχανικές επαναστάσεις στην Ευρώπη, ιδίως τον 19ο αιώνα (γύρω στο 1830), η χρήση των φυσικών πόρων μετατράπηκε σε εκμετάλλευση μεγάλης κλίμακας. Η εξόρυξη και ο μετασχηματισμός των πόρων καθοδηγούνταν από οικονομικές φιλοδοξίες και δεν υπήρχαν πλέον ηθικά όρια σε αυτή την εκμετάλλευση στη συλλογική φαντασία. Η φύση φαινόταν απεριόριστη. Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι και η περίοδος ανάπτυξης κατά τη διάρκεια των "Trente Glorieuses" (τριάντα χρόνια ευημερίας μεταξύ 1945 και 1975) απλώς ενίσχυσαν αυτό το παραγωγικό μοντέλο του "περισσότερο και ταχύτερα".

Ωστόσο, η δεκαετία του 1970 σηματοδότησε την έναρξη της συνειδητοποίησης των βλαβερών επιπτώσεων της ανθρώπινης δραστηριότητας στη φύση. Ήταν η αρχή των πρώτων επιστημονικών εκθέσεων και διεθνών διασκέψεων, όπως η Διάσκεψη της Στοκχόλμης το 1972, που εγκαινίασαν την ιδέα της προστασίας του περιβάλλοντος ως κοινωνικό μέλημα. Σήμερα, οι έννοιες της κλιματικής αλλαγής και της οικολογίας έχουν ενσωματωθεί από σημαντικό μέρος του πληθυσμού, οδηγώντας σε δράσεις διαφορετικής αποτελεσματικότητας.

2. Επιπτώσεις των ανθρώπων στο περιβάλλον

Τις τελευταίες πέντε δεκαετίες, τα επιστημονικά δεδομένα σχετικά με τις επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας στο περιβάλλον έχουν πολλαπλασιαστεί σημαντικά. Οι επιπτώσεις αυτές είναι πραγματικά ορατές και αναμφισβήτητες. Η πρωταρχική συνέπεια των ανθρώπινων τρόπων παραγωγής και ζωής είναι η κλιματική αλλαγή. Αυτό οφείλεται κυρίως στην εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου (CO₂, μεθάνιο κ.λπ.). Το 2019, η μέση παγκόσμια θερμοκρασία ήταν 1,1°C πάνω από τα προβιομηχανικά επίπεδα και αυτή η αύξηση της θερμοκρασίας δεν είναι φυσικό φαινόμενο. Η ανθρωπότητα έχει γίνει πράγματι μια γεωλογική δύναμη, ικανή να μεταβάλει τις παγκόσμιες περιβαλλοντικές ισορροπίες, όπως οι θερμοκρασίες.

Συγκεκριμένα, αυτή η αύξηση της θερμοκρασίας οδηγεί στον πολλαπλασιασμό των ακραίων κλιματικών φαινομένων, όπως οι τυφώνες/καταιγίδες, οι πλημμύρες (ιδίως στη Νοτιοανατολική Ασία), οι ξηρασίες και οι απίστευτες δασικές πυρκαγιές. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σχεδόν 400.000 εκτάρια δασών έχουν γίνει καπνός. Αυτό συνοδεύεται από την εξαφάνιση πολλών ζωικών ειδών, λόγω της ανθρώπινης επέμβασης σε άγρια ενδιαιτήματα. Μεταξύ 1970 και 2018, το 68% των πληθυσμών άγριων σπονδυλωτών εξαφανίστηκε (μετρούμενο με βάση τον αριθμό, όχι τα είδη - WWF). Αυτό μπορεί να

εξηγηθεί από την υποβάθμιση των φυσικών χώρων, συμπεριλαμβανομένης της αποψίλωσης των δασών για τη γεωργία, της ρύπανσης (απόβλητα, πλαστικό, λύματα κ.λπ.), της αστικοποίησης, της υπεραλίευσης κ.λπ.

3. Επιπτώσεις του περιβάλλοντος στους ανθρώπους

Όλες οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις και τροποποιήσεις που αποδίδονται στον άνθρωπο δεν έρχονται χωρίς συνέπειες για τον ίδιο. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, μέχρι το 2030 θα μπορούσαν να υπάρξουν 230 εκατομμύρια κλιματικοί πρόσφυγες και μέχρι το 2050 έως και 1,2 δισεκατομμύρια. Διάφορα φαινόμενα ευθύνονται γι' αυτό. Η κλιματική αλλαγή προκαλεί την άνοδο της στάθμης της θάλασσας και την εξαφάνιση ορισμένων εδαφών. Επιπλέον, οι ξηρασίες καθιστούν ορισμένες περιοχές ακατοίκητες, με αδυναμία πρόσβασης σε κατάλληλη τροφή, ακόμη και σε καθαρό πόσιμο νερό. Ο αυξανόμενος αριθμός των προσφύγων εγείρει ερωτήματα σχετικά με την υποδοχή τους, η οποία μπορεί να είναι προβληματική. Επιπλέον, καθώς τα αποθέματα γλυκού νερού μειώνονται, οι γεωργικές ανάγκες θα είναι όλο και πιο δύσκολο να καλυφθούν. Η όξυνση των ωκεανών και η μείωση των επιπέδων οξυγόνου σε ορισμένες περιοχές οδηγούν σε μείωση των ζωικών πληθυσμών, για να μην αναφέρουμε την υπεραλίευση. Κατά συνέπεια, αναμένονται ελλείψεις τροφίμων, καθώς και συγκρούσεις για την εκμετάλλευση των πόρων.

Τέλος, λόγω της υπερθέρμανσης του πλανήτη, οι φυσικές καταστροφές γίνονται πιο συχνές και πιο έντονες, με αποτέλεσμα να αυξάνεται ο αριθμός των θυμάτων. Για παράδειγμα, τον Μάρτιο του 2029, ο κυκλώνας Idai σκότωσε πάνω από 1.000 ανθρώπους στη Ζιμπάμπουε, το Μαλάουι και τη Μοζαμβίκη, για να μην αναφέρουμε τα θύματα της έλλειψης τροφίμων που προκάλεσε. Το 2022, εκτιμάται ότι οι πλημμύρες στο Μπαγκλαντές έπληξαν περισσότερους από 7,2 εκατομμύρια ανθρώπους. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα πρώτα θύματα της υπερθέρμανσης του πλανήτη είναι συχνά τα πιο ευάλωτα και επισφαλή άτομα.

Εν κατακλείδι, η κλιματική αλλαγή δεν είναι μόνο μια περιβαλλοντική καταστροφή αλλά και μια κοινωνική καταστροφή.

4. Λύσεις και προοπτικές

4.1. Η ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία

Υπό το πρίσμα του κλιματικού και περιβαλλοντικού επείγοντος, τόσο τα κράτη όσο και οι διεθνείς οργανισμοί λαμβάνουν προληπτικά μέτρα για να αλλάξουν πορεία και να περιορίσουν την υπερθέρμανση του πλανήτη και την καταστροφή των φυσικών χώρων.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ένα ενδεικτικό παράδειγμα είναι η Πράσινη Συμφωνία που ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2021. Η Πράσινη Συμφωνία αποτελείται από ένα σύνολο νομικά δεσμευτικών μέτρων που δεσμεύουν την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) να επιτύχει κλιματική ουδετερότητα έως το 2050 και να μειώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (GHG) κατά 55% έως το 2030. Οι πρωτοβουλίες αυτές καλύπτουν όλους τους οικονομικούς τομείς, από τον αγροδιατροφικό τομέα έως τις μεταφορές και την ενέργεια. Η μείωση των αερίων του θερμοκηπίου θα επιτευχθεί μέσω δράσεων όπως η ανακαίνιση κτιρίων, η μεταρρύθμιση της αγοράς άνθρακα και η προώθηση της ανάπτυξης πράσινων πηγών ενέργειας. Στόχος είναι να ενθαρρυνθεί η περιβαλλοντικά βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση.

Η Πράσινη Συμφωνία διαδέχεται τη δέσμη μέτρων για το κλίμα, η οποία εγκρίθηκε αρχικά τον Δεκέμβριο του 2008 και αναθεωρήθηκε το 2014 ως σχέδιο για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Περιλάμβανε επίσης μειώσεις των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και στόχους ενεργειακής απόδοσης, με προθεσμίες για το 2020 και το 2030. Σήμερα, η Πράσινη Συμφωνία φαίνεται να είναι πιο ολοκληρωμένη από τη δέσμη μέτρων για το κλίμα, αλλά η αποτελεσματικότητά της θα κριθεί τελικά με βάση τη μελλοντική της εφαρμογή και τον μακροπρόθεσμο αντίκτυπό της.

4.2. Σε οικονομικό επίπεδο: κοινωνική επιχειρηματικότητα, κυκλική οικονομία και βιώσιμα τρόφιμα

Για να συμβάλουν στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, οι ιδιωτικοί οικονομικοί φορείς στον τομέα των τροφίμων μπορούν να υιοθετήσουν τη φιλοσοφία της δίκαιης μετάβασης. Το πλαίσιο αυτό συνδυάζει τα βιώσιμα τρόφιμα, την κοινωνική επιχειρηματικότητα και την κυκλική οικονομία με στόχο τη δημιουργία μιας οικονομίας που θα είναι πιο πράσινη, πιο βιώσιμη και πιο δίκαιη.

- **Βιώσιμη διατροφή:** Αειφόρο σύστημα διατροφής είναι αυτό που χρησιμοποιεί τους πόρους της Γης με λογικό τρόπο, αφήνοντας στη Γη αρκετό χρόνο για να αναπληρώσει τους πόρους που καταναλώνουμε κάθε χρόνο. Είναι επίσης ένα σύστημα που λαμβάνει υπόψη του μια σειρά από ζητήματα, όπως η ασφάλεια του εφοδιασμού τροφίμων, η υγεία, η ασφάλεια, η προσβασιμότητα, η ποιότητα, μια ισχυρή βιομηχανία

τροφίμων από την άποψη της απασχόλησης και της ανάπτυξης, και ταυτόχρονα η προστασία του περιβάλλοντος από την άποψη της κλιματικής αλλαγής, της βιοποικιλότητας, της ποιότητας του νερού και της ποιότητας του εδάφους.

- **Κοινωνική επιχειρηματικότητα:** Η κοινωνική επιχειρηματικότητα είναι μια μορφή επιχειρηματικότητας που επιδιώκει στόχους γενικού ενδιαφέροντος, όπως η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, και επανεπενδύει το μεγαλύτερο μέρος των κερδών της για την υποστήριξη αυτής της αποστολής. Θα μάθετε περισσότερα γι' αυτήν στις ενότητες 5 και 6.

- **Κυκλική οικονομία:** Η κυκλική οικονομία είναι ένα οικονομικό μοντέλο που στοχεύει στην ελαχιστοποίηση της σπατάλης των φυσικών πόρων με την προώθηση της ανακύκλωσης, της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της κοινής χρήσης, της επισκευής χαλασμένων προϊόντων, των σύντομων αλυσίδων εφοδιασμού κ.λπ. Λειτουργεί με τρόπο κλειστού κυκλώματος, όπου τα απόβλητα δεν θεωρούνται πλέον απόβλητα αλλά δυνητικοί πόροι που μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν. Θα μάθετε περισσότερα γι' αυτό στις Ενότητες 2 και 3.

Οι έννοιες αυτές θα αναπτυχθούν περαιτέρω στην επόμενη κατάρτιση, η οποία θα εξηγήσει πώς να τις εφαρμόσει κανείς σε επίπεδο εταιρείας στον τομέα των τροφίμων, καθώς και σε ατομικό επίπεδο.

Άσκηση: Οικολογικά ζητήματα	
Προαπαιτούμενα	-
Χρόνος	3 ώρες
Εργαλεία	PC ή Smartphone, σύνδεση στο διαδίκτυο
Στόχοι	1. Να κατανοήσουν οι αναγνώστες τα τρέχοντα οικολογικά ζητήματα και τις συνέπειές τους στις ανθρώπινες κοινωνίες
Οδηγίες	
1. Βήμα 1: Επιλέξτε ένα από τα ακόλουθα θέματα: <ul style="list-style-type: none"> • Κλιματική αλλαγή • Αποψίλωση των δασών • Απώλεια της βιοποικιλότητας 	

- Ρύπανση
- Οξυνση των ωκεανών
- Καταστροφή φυσικών οικοτόπων
- Υπεραλίευση
- Λειψυδρία
- Χωροκατακτητικά είδη

2. Βήμα 2: Κάντε κάποια έρευνα για το θέμα που επιλέξατε.

3. Βήμα 3: Κάντε μια σύντομη παρουσίαση στους συμμαθητές σας για το θέμα που επιλέξατε. Η παρουσίαση θα πρέπει να διαρκέσει 5 έως 10 λεπτά. Στην παρουσίασή σας, επισημάνετε

- a. Τα αίτια του φαινομένου.
- b. Ο μηχανισμός πίσω από αυτό (με απλουστευμένο τρόπο).
- c. Οι συνέπειες για τις ανθρώπινες κοινωνίες.

Παραρτήματα

1. Περαιτέρω αναγνώσματα

Γενικά έγγραφα:

- ✓ Τι είναι η κλιματική αλλαγή; Από τα Ηνωμένα Έθνη - μια ωραία εισαγωγή για το θέμα της κλιματικής αλλαγής: <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change>
- ✓ "Η κατάσταση της επισιτιστικής ασφάλειας και της διατροφής στον κόσμο το 2023" του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών - ενημέρωση για την παγκόσμια πρόοδο προς την επίτευξη των στόχων για την εξάλειψη της πείνας και όλων των μορφών υποσιτισμού: <https://www.fao.org/3/CC3017EN/online/CC3017EN.html>
- ✓ "Ο άνθρωπος και το περιβάλλον: Stehr - Μια ιστορία των μεταβαλλόμενων σχέσεων μεταξύ ανθρώπου και φύσης και της αντίληψης του ανθρώπου γι' αυτήν.

- ✓ "Μια ενοχλητική αλήθεια" του Davis Guggenheim - μια ταινία ντοκιμαντέρ που εκθέτει ότι ευαισθητοποιεί σχετικά με τη ρύπανση και την κλιματική αλλαγή που προκαλείται από τον άνθρωπο.
- ✓ "Les algues vertes (Τα πράσινα φύκια)" του Pierre Jolivet - μια γαλλική ταινία που δείχνει τις επιπτώσεις της βιομηχανοποιημένης γεωργίας και των φυτοφαρμάκων/εντομοκτόνων στη Βρετανία.
- ✓ "Τι είναι η κλιματική αλλαγή; | Start Here" από το Al Jazeera English, ένα επτάλεπτο βίντεο στο YouTube που εξηγεί τα βασικά στοιχεία της κλιματικής αλλαγής.

Μη κερδοσκοπικές οργανώσεις:

- ✓ Greenpeace: Παρέχει άρθρα σχετικά με την κλιματική αλλαγή, τις ανθρώπινες ζημιές στο περιβάλλον. Καταπολέμηση της καταστροφής των οικοσυστημάτων, των ορυκτών πηγών ενέργειας σε όλο τον κόσμο.
- ✓ Oxfam International: Oxfam: Παραγωγή πόρων για την κλιματική αλλαγή και τις καταστροφές και τις διατροφικές ανισότητες. Προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης.
- ✓ Φίλοι της Γης Ευρώπη: αγωνιζόμαστε για κοινωνική και περιβαλλοντική δικαιοσύνη και ισότιμη πρόσβαση στα ιδρύματα, αποτρέποντας παράλληλα οικολογικές καταστροφές.
- ✓ Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών.

Ντοκιμαντέρ:

- ✓ Επισιτιστική ασφάλεια - ένα αυξανόμενο δίλημμα (ντοκιμαντέρ): ένα ντοκιμαντέρ 30 λεπτών που ασχολείται με το μέλλον της γεωργίας, την παραγωγή τροφίμων καθώς και τις ανησυχίες για την αειφορία και την κυριαρχία.
- ✓ Ανθρώπινες επιπτώσεις στο περιβάλλον : Μια λίστα αναπαραγωγής σύντομων βίντεο που διερωτώνται για τις συνέπειες της ανθρώπινης δραστηριότητας στον πλανήτη μας.
 - Άλλα βίντεο από το National Geographic σχετικά με την κλιματική αλλαγή μπορείτε να βρείτε εκεί.

2. Γλωσσάριο

FAO: Ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO) είναι ένας εξειδικευμένος οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών που ηγείται των διεθνών προσπαθειών για την καταπολέμηση της πείνας και τη βελτίωση της διατροφής και της επισιτιστικής ασφάλειας.

Green Deal: Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, η οποία εγκρίθηκε το 2020, είναι ένα σύνολο πολιτικών πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με πρωταρχικό στόχο να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) κλιματικά ουδέτερη το 2050.

HLPE: ΗΛΡΕ σημαίνει Ομάδα Εμπειρογνομένων Υψηλού Επιπέδου για την Επισιτιστική Ασφάλεια και τη Διατροφή, η οποία είναι μια επιστημονική ομάδα που συστάθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη για να παρέχει καθοδήγηση και συστάσεις πολιτικής σε θέματα επισιτιστικής ασφάλειας και διατροφής.

ΟΗΕ: Τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ) είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός του οποίου οι δηλωμένοι σκοποί είναι να διατηρήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, να αναπτύξει φιλικές σχέσεις μεταξύ των εθνών, να επιτύχει διεθνή συνεργασία και να χρησιμεύσει ως κέντρο για την εναρμόνιση των δράσεων των εθνών.

WWF: Το Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση (WWF) είναι μια διεθνής μη κυβερνητική οργάνωση με έδρα την Ελβετία, η οποία ιδρύθηκε το 1961 και δραστηριοποιείται στον τομέα της διατήρησης της άγριας φύσης και της μείωσης των ανθρωπίνων επιπτώσεων στο περιβάλλον.

3. Ευχαριστίες

Είμαστε ευγνώμονες στους Agathe Bausson, Quentin Giret, Jeremiah Lahesa Vega και Xavier Rodrigues, από την POUR LA SOLIDARITÉ-PLS, για τη χρήσιμη συμβολή τους στη συγγραφή αυτής της ενότητας.

4. Βιβλιογραφία

Burlingame, B., Dernini, S. (Eds.). (2010). *Βιώσιμη διατροφή και βιοποικιλότητα: Κατευθύνσεις και λύσεις για την πολιτική, την έρευνα και τη δράση. Πρακτικά του διεθνούς επιστημονικού συμποσίου Biodiversity and Sustainable Diets United Against Hunger*, Nutrition and Consumer Protection Division, FAO, ανακτήθηκε από <https://www.fao.org/3/i3004e/i3004e.pdf>.

Campiglio L., Rovati G. (2009). *La povertà alimentare in Italia: prima indagine quantitativa e qualitativa*. Guerini e associati, Μιλάνο.

Clark, M. A., Springmann, M., Hill, J., Tilman, D., & Fraser, H. (2020). Οι εκπομπές του παγκόσμιου συστήματος τροφίμων θα μπορούσαν να αποκλείσουν την επίτευξη των στόχων 1,5° και 2°C για την κλιματική αλλαγή. *Science*, 370(6517), 705-708. Ανακτήθηκε από: <https://www.science.org/doi/full/10.1126/science.aba7357>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Πακέτο για το κλίμα και την ενέργεια*, ανακτήθηκε από https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/2020-climate-energy-package_en.

European Parliament (May 4, 2023), *Pacte Vert : la voie vers une UE durable et climatiquement neutre*, ανακτήθηκε από https://www.europarl.europa.eu/news/fr/headlines/society/20200618STO81513/le-pacte-vert-pour-une-ue-durable-et-climatiquement-neutre?at_campaign=20234-Green&at_medium=Google_Ads&at_platform=Search&at_creation=Sitelink&at_goal=TR_G&at_audience=le_pacte_vert&at_topic=Green_Deal&gclid=CjwKCAjwu4WoBhBkEiwAojNdXpCvZ7Kaob7oRW2TUIHemMCNF7eWFodNvBd6mesL8MZm2GnvnP42QxoCzjcQAvD_BwE

Eurostat (2021), *Incapacité à s'offrir un repas comportant de la viande, du poulet ou du poisson (ou un équivalent végétarien) un jour sur deux - enquête EU-SILC*, ανακτήθηκε από <https://bit.ly/3yBDp10>

FAO (2021), *Η κατάσταση της επισιτιστικής ασφάλειας και της διατροφής στον κόσμο 2021. Κεφάλαιο 2 επισιτιστική ασφάλεια και διατροφή σε όλο τον κόσμο*, ανακτήθηκε από <https://bit.ly/3t3y1T2>.

FAO (2021), *Η κατάσταση της επισιτιστικής ασφάλειας και της διατροφής στον κόσμο 2021. Annex 1a statistical tables to chapter 2*, consulté sur <https://bit.ly/3zx2uvp>

GNAF (2021), *Παγκόσμια έκθεση για τις επισιτιστικές κρίσεις. Κοινή ανάλυση για καλύτερες αποφάσεις*, ανακτήθηκε από <https://bit.ly/3DssUkp>, σ. 19.

Gonzalez Fischer C., Garnett T. (2016) *Πιάτα, πυραμίδες, πλανήτης Εξελίξεις στις εθνικές κατευθυντήριες γραμμές για την υγιεινή και βιώσιμη διατροφή: αξιολόγηση της κατάστασης*. Food and Agriculture Organization of the United Nations and The Food Climate Research Network at The University of Oxford. Ανακτήθηκε από την [ιστοσελίδα](https://www.fao.org/3/I5640E/i5640e.pdf) <https://www.fao.org/3/I5640E/i5640e.pdf>.

HLPE. (2020). *Επισιτιστική ασφάλεια και διατροφή: οικοδόμηση μιας παγκόσμιας αφήγησης προς το 2030 (Έκθεση αριθ. 15)*. Ομάδα εμπειρογνομώνων υψηλού επιπέδου για την επισιτιστική ασφάλεια και τη διατροφή της Επιτροπής για την παγκόσμια επισιτιστική ασφάλεια. Ανακτήθηκε από <https://www.fao.org/3/ca9731en/ca9731en.pdf>

HLPE (Σεπτέμβριος 2020), *Impacts of COVID-19 on food security and nutrition: developing effective policy responses to address the hunger and malnutrition pandemic*, retrieved from <https://bit.ly/2WDQKbQ>, p.4.

Katz D., Meller, S. (2014), *Can We Say What Diet Is Best for Health?* Annual Review of Public Health; 35:1, 83-103, ανακτήθηκε από <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24641555/>.

Nyéleni. (2007). *Διακήρυξη της Nyéleni*. Ανακτήθηκε από <https://nyeleni.org/IMG/pdf/DeclNyeleni-en.pdf>.

Oxfam France (September 15, 2022), *Vers une augmentation croissante du nombre de " réfugiés climatiques "*, retrieved from <https://www.oxfamfrance.org/migrations/vers-une-augmentation-croissante-du-nombre-de-refugies-climatiques/>

Oxfam International, *Changement climatique : cinq catastrophes naturelles qui demandent une action d'urgence*, ανακτήθηκε από <https://www.oxfam.org/fr/changement-climatique-cinq-catastrophes-naturelles-qui-demandent-une-action-durgence>.

Sechier T., (October 13, 2022), *Près de 70% des animaux sauvages ont disparu en 50 ans, d'après le WWF, France bleu*, ανακτήθηκε από <https://www.francebleu.fr/infos/environnement/69-des-animaux-sauvages-ont-disparu-en-50-ans-d-apres-le-wwf-1665637844>

Simon F., (September 7, 2023), *La prochaine Commission se concentrera sur la mise en œuvre des politiques climatiques, un haut fonctionnaire de l'UE*, Euractiv, ανακτήθηκε από <https://www.euractiv.fr/section/energie-climat/news/la-prochaine-commission-se-concentrera-sur-la-mise-en-oeuvre-des-politiques-climatiques-selon-un-haut-fonctionnaire-de-lue/>

The Economist (2020), *Global Food Security Index*, ανακτήθηκε από <https://bit.ly/2V3AUab>.

Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (CESCR) (12 Μαΐου 1999), *Γενικό σχόλιο αριθ. 12: Το δικαίωμα σε επαρκή διατροφή (άρθρο 11 του Συμφώνου)*, ανακτήθηκε από: <https://www.refworld.org/docid/4538838c11.html>

Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών και Διεθνής Επιτροπή Πόρων (2010). *Αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της κατανάλωσης και της παραγωγής: Προϊόντα και υλικά προτεραιότητας - Περίληψη*. <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8572>.

Van Dooren C., Marinussen M., Blonk H. et al. (2014), *Exploring dietary guidelines based on ecological and nutritional values: A comparison of six dietary patterns*, Food Policy, Vol. 44. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2013.11.002>.

WWF Γερμανία & WWF Food Practice. (2020, Αύγουστος). *ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΝDCS ΓΙΑ ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ:* Ανακτήθηκε από https://wwfint.awsassets.panda.org/downloads/wwf_ndc_food_final_low_res.pdf.